

Rodni stereotipi u projektima objavljenima u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* u periodu 2009.-2019. godine

Šainčić, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:749152>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Paula Šainčić

Rodni stereotipi u projektima objavljenima u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ u periodu 2009.-
2019. godine

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Rodni stereotipi u projektima objavljenima u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ u periodu 2009.-

2019. godine

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Iskustveno učenje

Mentorica: doc. dr. sc. Lucija Jančec

Studentica: Paula Šainčić

Matični broj: 0299014446

U Rijeci,

Lipanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Paula Šainčić

ZAHVALA

Prije svega zahvaljujem svojim prijateljima – Niki, Filipu, Rei i Petri na podršci tijekom studija. Hvala vam što ste me „gurali“ kada mi je trebalo. Zahvaljujem dečku Andreju za svakodnevnu podršku tijekom pisanja ovog rada te kolegici i prijateljici Iris K. na svakoj pomoći u pisanju seminara i zadaća za vrijeme studija, mami i sestri koje su sa mnom ostajale budne tijekom neprospavanih noći za pripremanje ispita, pisanje seminara i uvježbavanja sviranja.

Za kraj, zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. sc. Luciji Jančec na povjerenju, ali i na pomoći pri izboru teme i pisanju ovog rada.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	RODNI STEREOTIPI	2
3.	RODNI IDENTITET I RAZLIKE IZMEĐU DJEČAKA I DJEVOJČICA	5
3.1.	Stvaranje rodnog identiteta	5
3.2.	Razlike između dječaka i djevojčica	7
4.	ULOGA ODGAJATELJA U POSTIZANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI.....	9
4.1.	Projekt Kinder	9
5.	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	11
5.1.	Cilj, svrha i istraživačka pitanja	11
5.2.	Metodologija istraživanja	11
6.	REZULTATI I RASPRAVA.....	13
6.2.	Analiziranje projekata s obzirom na davanje dominantne inicijative.....	14
6.3.	Analiza projekata s obzirom na prisutne i dominantne sudionike.....	15
6.4.	Analiza zastupljenosti rodne tematike u projektima.....	16
6.5.	Analiza prisutnosti odgajatelja ili vanjskog suradnika muškog spola.....	17
6.6.	Analiza prisutnosti rodnih stereotipa u projektima	17
7.	ZAKLJUČAK.....	21
8.	LITERATURA	23
9.	PRILOZI.....	25

SAŽETAK

Cilj rada je istražiti zastupljenost rodni stereotipa u projektima objavljenima u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ u periodu 2009.-2019. Analizom opisa projekata u časopisu ustanovit će se prisutnost stereotipa u osmišljavanju i realizaciji odgojno-obrazovnog rada. Uzimajući u obzir da djeca osim činjenjem, uče i opažanjem okoline, ključna su ponašanja i stavovi onih koji provode najviše vremena s djecom – odgajatelja. Osim prisutnosti stereotipa, u radu se analizirao njihov ukupni broj te broj objavljenih projekata u svakoj godini, davanje dominantne inicijative za provođenje te prisutni i dominantni sudionici. Istražilo se postoje li projekti u kojim je zastupljena rodna tematika te jesu li u projektima prisutni odgajatelji ili vanjski suradnici muškog spola. Broj objavljenih projekata varirao je po godinama, a u nekim godinama nema objavljenih projekata. Rezultati su pokazali da su više od polovice projekata inicirala djeca te da su od sudionika najčešće prisutni odgajatelji, djeca i roditelji. Dominantni sudionici svih projekata su djeca. Projekata s rodnom tematikom nije bilo, no dodatnom analizom uočeno je da je od 40 projekata u njih 3 prisutno rodno stereotipno ponašanje. Također, jedan projekt pokrenut je kako bi se potaknula rodna ravnopravnost unaprijed osmišljenim aktivnostima. Broj projekata u kojem su prisutni muški odgajatelji ili vanjski suradnici izuzetno je malen.

Ključne riječi: rodni stereotipi, projekt, ustanova ranog odgoja, časopis „Dijete, vrtić, obitelj“

SUMMARY

The intention of this paper is to investigate the representation of gender stereotypes in the projects published in the magazine „Dijete, vrtić, obitelj“ in the period 2009-2019. The analysis of project descriptions in the magazine will establish the presence of stereotypes in planning and realization of educational work. Taking into account that children, in addition to doing, learn by observing the environment, the behaviours and non-stereotypical attitudes of those who spend the most time with children, the educators, are key. In addition to the presence of stereotypes, the paper analyzed their total number and the number of published projects in each year, giving the dominant initiative for implementation, and the present and dominant participants. It was investigated whether there are projects in which gender issues are represented and whether male educators or external collaborators are present in the projects. The number of published projects varied by year, and in some years there were no published projects. The results showed that more than half of the projects were initiated by children and that among the participants, educators, children and parents were most often present. The dominant participants in all projects are children. There were no projects with a gender theme, and the number of projects in which male educators or external collaborators are present is extremely small.

Key words: gender stereotypes, project, early childhood education institution,, journal „Dijete, vrtić, obitelj“

1. UVOD

Djeci se već u ranoj dobi, na svjesnoj i na nesvjesnoj razini, dodjeljuju društvene uloge koje tradicionalno pripadaju muškarcima ili ženama. Nametanje očekivanja i normi djeci s obzirom na njihov spol utječe na njihov način razmišljanja i ponašanja, odabir igara i partnera za igru, a kasnije i na odabir daljnjeg obrazovanja i zanimanja. Rodni stereotipi glavni su uzrok ne samo rodne neravnopravnosti, već i diskriminacije u gotovo svim aspektima društvenog života. Zbog navedenog, važno je da odgajatelji, kao osobe koje s djecom nerijetko provode više vremena nego roditelji, budu otvoreni i bez predrasuda te promiču rodnu ravnopravnost, nudeći djeci podjednako raznolike poticaje bez unaprijed određene podjele s obzirom na rodne uloge. Samo na taj način odgajatelji mogu djeci osigurati okruženje u kojem će djeca u formativnim godinama moći na zdrav način izgraditi svoj rodni identitet te se izražavati bez straha od odbacivanja i predrasuda.

U ovom radu istražit će se pojavnost rodnih stereotipa u projektima. Analizom nastanka spolnog identiteta kod djece, razlika između dječaka i djevojčica – prvenstveno kognitivnih i u odabiru igre te uloge odgajatelja u stvaranju i/ili ublažavanju rodnih stereotipa, istražit će se prisutnost istih u osmišljavanju i realizaciji projekata u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja. Analizom opisa projekata u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ utvrdit će se prisutnost rodno stereotipnih ponašanja u projektima: u osmišljavanju, organizaciji i provođenju projekata u vrtiću.

Vrlo često nesvjesno i nama vrlo uobičajenim rečenicama zapravo djeci namećeno (rodno) stereotipni načini razmišljanja i ponašanja. Nakon rada na seminaru slične tematike tijekom studija te obzirom na sve glasnjia zalaganja za ravnopravnost u društvu, a posebno u rodnom aspektu, smatram ovu temu izuzetno važnom za istraživanje. Neupitno je da kao odrasle osobe nekad zaboravljamo koliko toga djeca rane dobi uče promatrajući nas, a stvaranje ravnopravne i inkluzivne okoline za svako dijete vrlo je važno, između ostalog, i za njegov razvoj.

2. RODNI STEREOTIPI

Prije samog definiranja i opisivanja rodni stereotipa, važno je definirati i razdvojiti ključne pojmove koji se u tom kontekstu pojavljuju.

U Hrvatskoj enciklopediji stoji kako je spol (engl. *sex*) skup različitih obilježja po kojima se organizmi neke vrste dijele na muške i ženske. To su biokemijska, anatomska, fiziološka, genetička i psihička obilježja (Hrvatska enciklopedija, 2024).

S druge strane, pojam roda (engl. *gender*) odnosi se na skup osobina i ponašanja koji se društveno očekuju od muškaraca i žena. Istraživanja na područjima sociologije i psihologije pokazala su kako postoje razlike između muškaraca i žena koje ne proizlaze iz bioloških, već kulturalno konstruiranih ideja o muškosti i ženskosti. Pojam roda ne odnosi se samo na individualni identitet, već i na kulturološke ideale i stereotipe o muškarcima i ženama. Na rod, odnosno rodnu ulogu utječe čitav spektar čimbenika – stupanj obrazovanja, ekonomski status, rasa, dob i slično. Obzirom da su rodne uloge društveno određene, mijenjaju se i prostorno i vremenski, što znači da društvena kategorizacija pojedinca kao muškarca ili žene nije univerzalna. Neki autori zalagali su se za razlikovanje spolne uloge kao muške ili ženske, a rodne uloge kao načina na koji pojedinac ostvaruje svoju spolnu ulogu (Hrvatska enciklopedija, 2024).

Ukratko, spol se odnosi na biološke i anatomske razlike između muškaraca i žena, a rod na psihološke, kulturne i društvene razlike (Giddens, 1989, prema Ban, 2013). Shodno tome, možemo reći kako se rađamo spolno obilježeni, a postajemo rodno osviješteni tijekom odrastanja i u tom kontekstu biramo rod kojem želimo pripadati. Samim tim, u procesu rodnog osviještavanja djecu treba naučiti da postoje dva „prirodna spola“, što nas dovodi do još jednog pojma, a to je rodni identitet. Rodni identitet odnosi se na samopoimanje pojedinca o svojoj pripadnosti ženskom ili muškom rodu, a uglavnom proizlazi iz biološkog spola pojedinca (Ban, 2013). Rodni identitet može se definirati i kao stupanj u kojem pojedinac sebe doživljava sličnim drugima istog roda (Steensma i sur., 2013, prema Arbanas, 2016). Rodni identitet formira se vrlo rano, obično u prve tri godine života. Velik broj djece u trećoj godini jasno znaju reći kojeg su roda, a isto prepoznaju i kod osoba kojima su okružena. Rodna uloga, kao druga komponenta roda, odnosi se na sve ono

što radimo, odnosno na način na koji svijetu dajemo do znanja jesmo li muško ili žensko. Drugim riječima, rodna uloga obuhvaća način na koji govorimo, način odijevanja i frizuru, izbor hobija i interesa, emocionalne reakcije i govor tijela i slično. Rodna uloga uvelike ovisi o vremenu i prostoru, što znači da nerijetko osobe s istim spolom i rodnim identitetom mogu imati drugačiju rodnu ulogu. To bi značilo, primjerice, da žena koja u patrijarhalnom društvu prepusti partneru odgoj djece i bavljenje kućanskim poslovima, pokazuje ponašanje koje se smatra tipično muškim. Ista žena u nekom drugom civilizacijskom krugu neće nužno imati mušku rodnu ulogu jer u tom društvu rodne uloge nisu tako stereotipno raspoređene (Arbanas 2016).

Rodni stereotipi odnose se na uopćena uvjerenja o tipičnim karakteristikama muškaraca i žena – fizičkim karakteristikama, osobinama ličnosti, emocionalnim, ali i poslovnim predispozicijama i slično. Često obuhvaćaju i uvjerenja o tome kakvi bi muškarci i žene trebali biti, a ne samo kakvi jesu (Deaux i LaFrance, 1998, prema Ban, 2013). Oni su stvoreni društveni i kulturni obrasci prema kojima se i muškarcima i ženama pripisuju uloge i osobine ograničene njihovim spolom. Rodni stereotipi su istovremeno i uzrok i posljedica duboko ukorijenjenih stavova, vrijednosti i predrasuda, a uglavnom služe za opravdavanje povijesnih odnosa u kojima muškarci imaju prevlast nad ženama i seksističkih stavova koji spriječavaju napredovanje u ravnopravnosti spolova. Kao takvi, imaju čitav niz negativnih utjecaja, a neki od njih su:

- 1) Usko su povezani s nasiljem and ženama
- 2) Stereotipne predodžbe muževnosti i ženstvenosti negativno utječu i na muškarce i na žene
- 3) Održavaju neravnopravnost žena na tržištu rada
- 4) Potiču gospodarsku i društvenu marginalizaciju žena
- 5) Utječu na negativan prikaz žena i seksistički govor mržnje

U predškolskoj dobi, takvi stereotipi nerijetko sputavaju razvoj prirodnih talenata i sposobnosti dječaka i djevojčica, a samim time utječu i na njihove obrazovne i profesionalne sklonosti i na taj način životne prilike općenito (Dujmović, 2020).

“Na pitanje u kojem trenutku dijete započinje usvajati rodne stereotipe, najispravniji odgovor bio bi: od samog trenutka rođenja i prvih kontakata s vanjskim svijetom” (Marović, 2009; 19). Neka istraživanja pokazala su da su mlađa djeca sklonija rodnom stereotipiziranju te da je takvo stereotipiziranje češće kod dječaka. Uz navedeno, djeca između treće i pete godine biraju zanimanja prema značaju i moći, a kasnije su skloniji biranju profesije tipične za njihov rod. Djeca

već u mlađoj predškolskoj dobi usvajaju stereotipne stavove o rodovima, a na navedeno utječe okolina – obitelj, odgajatelji i mediji. Marović (2009) ističe kako veliku ulogu u razvoju rodnih stereotipa kod djece imaju roditelji. Roditelji uglavnom stvaraju različita okruženja za muško i žensko dijete što se najčešće očituje u uređenju soba za djecu – izbor namještaja, boja i igraćaka u sobi. Također, skloni su negovanju tipičnih izgleda za djevojčicu, odnosno dječaka (frizura, odjeća). Osim toga, djeca u vlastitom domu često promatraju roditelje u obavljanju poslova koji su tipizirani za njihov spol, odnosno rod (Marović, 2009).

Utjecaj medija također je neupitan, čak i kada govorimo o medijima koji su namijenjeni isključivo djeci. Velik broj istraživanja pokazao je da su u slikovnicama ženski likovi manje zastupljeni od muških, a žene su prikazane uglavnom kao podređene, unutar kuće te su najčešće pasivne i brižne. Muškarci su aktivni i sudionici su zbivanja izvan kuće. Kasnija istraživanja pokazala su da je broj ženskih likova porastao, ali njihov se položaj nije mijenjao (Belamarić, 2009).

3. RODNI IDENTITET I RAZLIKE IZMEĐU DJEČAKA I DJEVOJČICA

Kao što je već navedeno u prethodnom poglavlju, rodni identitet odnosi se na samopoimanje pojedinca o pripadnosti muškom ili ženskom rodu, a formira se vrlo rano u djetinjstvu.

3.1. Stvaranje rodnog identiteta

Arbanas (2016) ističe kako sam razvoj rodnog identiteta uvelike ovisi o kognitivnom razvoju djeteta, što je vidljivo kroz dvije stvari:

- 1) Veća fluidnost rodnog identiteta u mlađoj dobi
- 2) Različiti kriteriji po kojima djeca različite dobi prepoznaju, odnosno određuju rod – odjeća, igračke, frizura, osobine, načini reagiranja i osjećanja.

Marović (2009) kaže kako stvaranju rodnog identiteta prethodi formiranje identiteta općenito, a identitet u tom kontekstu prati razvoj djeteta od najranije dobi. Svijest o sebi javlja se još u dojenačkoj dobi, ali je isključivo vezana za doživljaj tjelesnog sebe zbog doživljavanja svijeta putem osjetilnih podražaja. Veliki pomak događa se u drugoj godini života zbog usvajanja govora i jezičnih oznaka. To znači da dijete uz pomoć govornih vještina ubrzano razvija svijest o sebi i drugima. U trećoj godini djeca u svakoj kulturi poznaju svoj rodni identitet i vrlo brzo uče što je prikladno ponašanje za dječaka, odnosno djevojčicu.

Istraživanja su pokazala kako rodni identitet, ako se formira u djetinjstvu i adolescenciji, proizlazi iz kognitivnih i socijalnih vještina stečenih već u prvim mjesecima života. Dvomjesečne bebe već razlikuju muške i ženske glasove, a do petog mjeseca razlikuju muškarce i žene na fotografijama. Od devetog mjeseca dulje će promatrati žensku fotografiju ako čuju ženski glas, a s godinu dana isto će napraviti s muškim glasom i fotografijom. U drugoj godini života otkrivaju i prepoznaju obrasce ponašanja, crte ličnosti i uloge tipične za muški i ženski rod. Kako bi to potvrdili, istraživači su dvogodišnjacima pokazali slike muškaraca i žena u nekarakterističnim ulogama za njihov rod. Primjerice, ženu kako drži čekić i muškarca kako se šminka. Djeca su duže promatrala muškarce u obavljanju aktivnosti tipičnih za žene i slike žena u „muškim“ aktivnostima. To sugerira kako su djeca već sa dvije godine svjesna obrazaca ponašanja koji se pripisuju muškom ili ženskom rodu (Declercq, Moreau, 2012).

Money i Ehrhardt došli su do zaključka da djeca imaju potencijal usvojiti rodni identitet oba spola, a o utjecaju okoline ovisi koji će od njih usvojiti (Maleš, 1988).

Maleš (1988) ističe tri tipa teorije koje govore o načinu usvajanja uloge spola i spolnog (rodnog) identiteta pod utjecajem okoline, a one su teorije identifikacije, teorija socijalnog učenja i kognitivno-razvojna teorija.

1) Teorije identifikacije

a) Freudova psihoanalitička teorija

Sigmund Freud usvajanje uloge spola promatrao je kao aspect šireg procesa identifikacije. Prvi je isticao značenje tog procesa i u svojim radovima koristio termin *identifikacija*. Prema Freudu, ličnost u razvitku prolazi kroz četiri faze koje predstavljaju četiri psihoseksualna stadija, a oni su oralni, analni, falusni i genitalni. Jedan od uzroka nastanka spolnih razlika u identitetu su anatomske razlike između muškaraca i žena. U prve tri godine života, između dječaka i djevojčica postoji vrlo malo spolnih razlika, a i jedni i drugi identificiraju se s majkom. Oko četvrte godine života stupa falusni stadij razvoja, a karakterizira ga pojava Edipovog kompleksa kod dječaka, odnosno Elektrinog kompleksa kod djevojčica. Freud također ističe da postoje dvije vrste identifikacije – anaklitička (kod djevojčica) koja je bazirana na zavisnosti i ljubavi te identifikaciju s agresorom (kod dječaka) koja je bazirana na strahu.

b) D. B. Lynnova teorija identifikacije

Ova teorija čini most između psihoanalitičkog i socijalno-psihološkog pristupa. Lynn (1967) smatra da se i dječaci i djevojčice u prvim godinama života identificiraju s majkom, a kasnije se dječaci počinju identificirati s ocem. Shodno tome, može se reći da djevojčice imaju prednost u dtjecanju karakteristika spola kojem pripadaju. Kasnije u razvoju djevojčice se sve slabije identificiraju sa ženskom spolnom ulogom zbog postupnog otkrivanja day je manje cijenjena u društvu od muške. Kod dječaka je slučaj obrnut – spoznaja o većem društvenom ugledu muške spolne uloge olakšava process njenog usvajanja.

c) Teorija T. Parsonsa i R. F. Balesa

Parsons i Bales (1955) smatraju kako se usvajanje uloge spola ne odvija kroz proces identifikacije s osobom (majkom ili ocem), već s ulogom koja je društveno definirana, a roditelji se javljaju samo u funkciji modela iste.

2) Teorija socijalnog učenja

Ova se teorija bazira na postavkama biheviorističke škole u psihologiji kojoj je fokus na vidljivom ponašanju, a unutrašnji osjećaji i procesi su manje važni. Teoretičari smatraju kako spolne (rodne) razlike postoje isključivo zbog reakcija, interpretacija, vrednovanja i poticanja dječaka i djevojčica da se ponašaju na način kakav je kulturološki namijenjen pripadnicima muškog, odnosno ženskog spola. W. Mischel (1966) smatra kako se proces učenja uloge spola odvija u tri faze. Za prvu fazu karakteristično je učenje diskriminiranjem prihvatljivog i neprihvatljivog tipičnog ponašanja. U dugoj fazi dolazi do generalizacije tog ponašanja na druge situacije, a u trećoj fazi dolazi do internalizacije uloge spola u obliku spolnog/rodnog identiteta. Drugim riječima, dijete prvo uči stereotipe, a potom izgrađuje identitet.

3) Kognitivno-razvojna teorija

Prema ovoj teoriji, usvajanje uloge spola jedan je od aspekata kognitivnog razvoja, odnosno dijete usvaja spolno tipično ponašanje paralelno s razvojem intelektualnih sposobnosti. J. Kohlberg (1966) smatra kako je težište procesa usvajanja rodnog identiteta na dječjoj kognitivnoj aktivnosti, sposobnosti selekcije i organizacije vlastitih opažanja i razumijevanja.

3.2. Razlike između dječaka i djevojčica

Razlike u razvoju mozga i razlike u hormonima najistaknutije su biološke razlike koje utječu na ponašanje dječaka i djevojčica. Razlike u razvoju mozga vidljive su još u prenatalnom razdoblju – mozak dječaka razvija se sporije od mozga djevojčica. Također, uočljiva je slabija povezanost između lijeve i desne polutke mozga kod dječaka. Upravo zbog toga, kasnije u životu, djevojčice za rješavanje problemskih situacija koriste obje polutke, a dječaci samo jednu (Marović, 2009).

Osim bioloških utjecaja na djetetovo ponašanje, u obzir valja uzeti i okolinske čimbenike koji najčešće utječu na izbor igara i igračaka, postignuća u određenim područjima i u, kasnije, odabiru zanimanja (Vasta i sur., 2005).

Dječaci i djevojčice po rođenju se vrlo malo razlikuju. Prve “opipljive” razlike počinju se javljati oko druge godine života, a odnose se na govorni razvoj. Još u dojenačkoj dobi djevojčice proizvode više zvukova u odnosu na dječake i to čine ranije. Djevojčice se ranije počinju služiti jezikom i više govore. To je zato što obično imaju bogatiju jezičnu okolinu, majke s njima više pričaju i češće oponašaju njihove glasove. Djevojčice također postižu bolje rezultate na nekoliko mjera jezične složenosti, uključujući duljinu rečenice, uporabu zamjenica, veznika i slično. Također, djevojčice počinju ranije brojiti i upotrebljavati brojeve, a isto se nastavlja i u osnovnoj školi gdje djevojčice bolje računaju. S druge strane, dječaci su bolji u rješavanju matematičkih problemskih zadataka. (Vasta i sur., 2005).

Marović (2009) također navodi kako su istraživači razvoja i različitosti među rodovima istaknuli još neke razlike. Primjerice, djevojčice su osjetljivije na dodir, zvuk, neugodu i bol, pokazuju veći interes za ljude i, u odnosu na dječake, brže i bolje se socijaliziraju. Također, djevojčice su sklonije grupnim aktivnostima. S druge strane, dječaci imaju veću potrebu za tjelesnom ekspresijom, skloniji su natjecateljskim igrama i dominantniji su u prostornoj orijentaciji. Uz navedeno, kod dječaka je češća destruktivnost i agresija. Razlike su vidljive i u generalnom reagiranju i ponašanju dječaka i djevojčica u kontekstu skupine, a posebno u rješavanju konflikata. Djevojčice najčešće pokušavaju biti obzirne i u igri pokušavaju doći do kompromisa. Za razliku od njih, dječaci su skloniji međusobnoj “borbi” za prevlast u grupi.

4. ULOGA ODGAJATELJA U POSTIZANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Rani odgoj djece u vrtićima, u dominantno ženskom okruženju, nešto je što u startu negativno utječe na razvoj rodni stereotipa kod djece (Burgess, 2012).

Od iznimne je važnosti da djeca razviju sigurnost u vlastite sposobnosti i identitet te da se ravnopravno uključuju u aktivnosti, neovisno jesu li one spolno tipizirane ženama ili muškarcima. Odgajatelj je posao da na djecu prenosi toleranciju, ali i zagovaranje i zastupanje ravnopravnosti spolova. U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) istaknuto je osiguravanje dobrobiti za dijete i na koje načine se može ostvariti, ali i koje kompetencije i znanja odgajatelji moraju razvijati kod djece. Modul za razvoj ravnopravnosti i njegov cilj je da se kroz teme vezane uz pitanja o ravnopravnosti spolova sustavno i planirano provode još od predškolskih ustanova. Ističe važnost pripreme djece oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života (Romić i sur., 2015).

Odgajatelji bi prije svega trebali osvijestiti osobne stavove, očekivanja i reakcije u vezi s emocijama i ponašanjima djece različitog spola. Igračke i centre aktivnosti ne bi smjeli dijeliti na one namijenjene djevojčicama ili dječacima, već poticati djecu da se igraju i igračkama „uobičajenima“ za suprotan spol – primjerice dječake s lutkama, a djevojčice s autićima. Također, o životu unutar obitelji trebalo bi razgovarati bez stereotipa, potičući isto s pitanjima „Kakav auto ima mama?“, „Kuha li tata ukusno?“. Čitanje nestereotipnih slikovnica također ima značajnu ulogu u ublažavanju stvaranja stereotipa i stereotipnih ponašanja kod djece. Isto tako, važno je poticati i omogućiti djeci izražavanje emocija, s naglaskom na osjećaje tuge i straha kod dječaka (Belamarić, 2009).

4.1. Projekt Kinder

U svrhu suzbijanja rodni stereotipa u radu s djecom predškolske i školske dobi, pokrenut je Projekt Kinder – Tackling gender stereotypes in education and early childhood. Jedan od rezultata projekta je izrađen program namijenjen stručnjacima koji rade s djecom predškolske i školske dobi.

Razvoj programa temeljen je na pretpostavci da procesi učenja igraju odlučujuću ulogu u socijalizaciji djece te da utječu na njihov život i izbor karijere. Namjera programa je pružiti stručnjacima koji rade s djecom rodno osjetljive i transformativne alate, što omogućuje odgovaranje na specifične potrebe dječaka i djevojčica iz perspektive rodne ravnopravnosti. Nositelj projekta jest Centro de Estudos Sociais iz Portugala, a čitav projekt sufinanciran je sredstvima Europske unije putem Programa o pravima, jednakosti i građanstvu. Planirano provođenje projekta bilo je od 1.1.2021. do 30.6.2023. godine, a započeo je u Zagrebu.

Kao ciljevi programa, na službenoj stranici organizacije "Status M" navedeni su:

- Promicanje promjena stavova koji se tiču rodni stereotipa i seksizma od najranije dobi
- Razvoj obrazovnih materijala za obrazovne stručnjake temeljenih na rodno responzivnoj pedagogiji za promicanje ravnopravnosti
- Podupiranje nacionalnih i europskih javnih tijela u uvođenju rodno uključivog obrazovanja

Iako se radi o programu koji je financiran od strane EU i provodi se i u Španjolskoj i Portugalu, predstavljanje i pilotiranje projekta u Hrvatskoj izazvalo je burnu reakciju javnosti, prije svega radi boja u kojima je logo samog programa, ali i pojmova kao što su „rodno transformativni alati“ stoga je projekt vrlo brzo proglašen „krinkom pod kojom će se djeci nametati LGBT i rodna ideologija“ (Vladić, 2022). Ništa pozitivnije nisu reagirali ni ljudi u komentarima na društvenim mrežama, prije svega na Facebooku i Redditu, gdje program nazivaju indoktrinacijom, manipulacijom djece i slično.

Najglasniji u „neodobravanju“ projekta možda kontroverzni psihijatar Herman Vukušić, koji u intervjuu za Z1 televiziju o programu Kinder govori o hiperseksualizaciji djece, spominje alate „transrodne transformacije“ i govori o „rodu kao spektru“ čime pokazuje potpuno nerazumijevanje osnovnih pojmova vezanih za program. Iz toga se može zaključiti kako je većina negativnih i burnih reakcija građana i šire javnosti utemeljena upravo u manjku edukacije i razumijevanja osnovnih pojmova koji se spominju u ciljevima programa. Intervju „RODNA IDEOLOGIJA“ ŽESTOKO PRODIRE U ZAGREBAČKE VRTIĆE?“ sa dr. Vukušićem dostupan je na YouTubeu.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Cilj, svrha i istraživačka pitanja

Svrha ovog istraživanja je ustanoviti prisutnost rodni stereotipa u projektima objavljenih u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* u vremenskom periodu od 10 godina, odnosno od 2009. do 2019. godine. Prisutnost stereotipa analizirat će se na temelju tematike i značajaka projekta.

Cilj istraživanja je utvrditi količinu, inicijativu i sudionike provedenih projekata, kao i prisutnost projekata rodne tematike u navedenom vremenskom periodu.

Iz navedene svrhe i cilja proizlaze sljedeći istraživački zadaci:

- Analizirati ukupni broj projekata objavljenih u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* u navedenom vremenskom razdoblju te broj provedenih projekata u svakoj godini od 2009. do 2019.
- Analizirati projekte s obzirom na davanje dominantne inicijative
- Analizirati tko je u provedenim projektima bio prisutan i dominantan kao sudionik
- Analizirati postoje li projekti u kojima je zastupljena rodna tematika
- Analizirati u koliko je projekata odgajatelj ili vanjski suradnik osoba muškog spola
- Analizirati prisutnost rodni stereotipa u projektima

5.2. Metodologija istraživanja

Metodološki pristup korišten u ovom radu jest analiza sadržaja. Ona se definira kao metoda prikupljanja podataka te „metoda za klasificiranje i kvantificiranje raznih verbalnih i neverbalnih poruka u najširem smislu riječi, prema njihovim sadržajima i formalnim obilježjima, a u skladu s utvrđenim općim pravilima“ (Zvonarević, 1976, prema Matijević, Bilić, Opić, 2016, str. 378). U najširem smislu, analiza sadržaja jest postupak proučavanja i raščlanjivanja (ne)verbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke. Može biti primijenjena na različite vrste i sredstva društvene komunikacije – od knjiga, novina televizijskih i radio emisija pa sve do pravnih propisa i zakona (Posavec, 2011).

U ovom radu analiziran je sadržaj, odnosno projekti objavljeni u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* i to u određenom razdoblju, od 2009. do 2019. godine. U obzir su uzeti samo projekti provedeni u

vrtićima i s djecom, a projekti provedeni s roditeljima i projekti namijenjeni isključivo odgajateljima su izuzeti iz analize. Časopis je do 2019. godine objavljivan na portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa *Hrčak*. Za potrebe analize projekata objavljenih u časopisu, bilo je potrebno otvoriti svaki broj časopisa, a zatim i svaki članak objavljen u tom broju kako bi se ustanovilo radi li se o projektu. Za nekoliko članaka bilo je naznačeno da je riječ o projektu, no veći broj je ipak trebalo pročitati prije zaključivanja. Osnovni podaci o projektima kao što su godina objavljivanja te vrtić u kojem je projekt proveden obično su bili jasno navedeni i vidljivi, dok je za ostale segmente analize i prikupljanje podataka bilo potrebno detaljnije čitanje i analiziranje. Ono što je istovremeno olakšavalo i otežavalo samu analizu jest to da se nije istraživala određena tematika u projektima. S jedne strane, bilo je prije analize potrebno samo izdvojiti sve objavljene projekte bez razvrstavanja istih prema temama što je jedan korak manje u samom analiziranju. S druge strane, da su se analizirali projekti samo određene tematike, njihov ukupni broj bi bio znatno manji. Prisutnost rodni stereotipa u projektima analizirala se, odnosno utvrđivala se na nekoliko mogućih načina – ponašaju li se odgajatelji i vanjski suradnici stereotipno, ponašaju li se djeca stereotipno, je li jednak interes od strane djece ukoliko se radi o tipično „muškoj“ temi projekta i slično. Radi bolje preglednosti, rezultati analize prikazani su tablično u Prilogu 1 na kraju samog rada.

6. REZULTATI I RASPRAVA

U ovom poglavlju bit će prikazani rezultati istraživanja koji će nas dovesti do odgovora na postavljena istraživačka pitanja, odnosno ostvarivanje istraživačkih zadataka.

6.1. Analiza ukupnog broja projekata i broj projekata po godinama

U vremenskom periodu od 2009. do 2019. godine u časopisu *Dijete, vrtić, obitelj* objavljeno je sveukupno 40 projekata. Zadnji projekt objavljen je 2015. godine, što bi značilo da 2016., 2017., 2018. i 2019. nije objavljen niti jedan projekt. 2009. godine časopis također nije objavio nijedan projekt. Najviše projekata objavljeno je 2013. godine – njih čak 14. Nakon toga slijedi 2011. godina sa 11 projekata, 2015. sa njih 5, 2012. sa 4 i naposljetku 2010. i 2014. s po tri projekta.

Graf 1: Broj objavljenih projekata po godinama

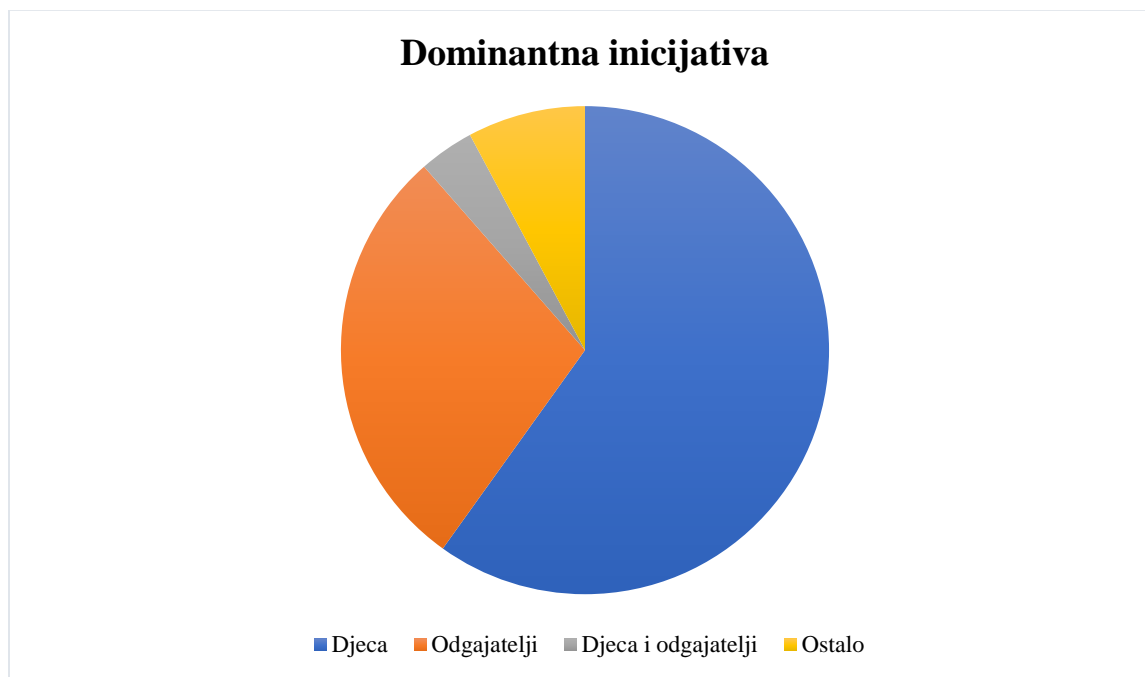
6.2. Analiziranje projekata s obzirom na davanje dominantne inicijative

Idući segment u analizi objavljenih projekata jest davanje dominantne inicijative za provođenje projekata. Projekti se uglavnom provode na temelju dječjih interesa, stoga ne iznenađuje da je više od pola projekata, odnosno njih 24 (60%), inicirano od strane djece. 11 projekata inicirale su odgajateljice (27,5%), a 2 projekta inicirana su od strane i djece i odgajatelja (5%). Po jedan projekt proveden je na inicijativu Udruge „Babin pas“, obrazovnih stručnjaka Republike Češke i profesorice likovne kulture. U niže prikazanom grafičkom prikazu, navedena tri projekta (7,5%) spadaju u kategoriju „Ostalo“.

Ono što je bitno naglasiti jest da projekti inicirani od strane isključivo odgajatelja također imaju uporište u nekom interesu djece, ali su odgajateljice u navedenim projektima odlučile da bi znanje i interes djece dodatno mogle proširiti provedbom projekta. Primjer takvog projekta je „Odakle dolazi tvoja obitelj?“ u Dječjem vrtiću Savica u Zagrebu, a nastao je zbog govornih razlika među djecom (i odgajateljicom), obzirom da je samo dvoje djece u skupini bilo iz Zagreba. Pomoću projekta, odgajateljica je upoznala djecu s različitim dijalektima hrvatskog jezika i krajevima Hrvatske, ali i stvorila inkluzivno okruženje za svako dijete u skupini. Također, takvi projekti provodili su se kako bi se razvile određene vještine i znanja za koje djeca nisu samoinicijativno pokazala interes. Jedan takav projekt je „Moje tijelo – senzomotorika u jaslicama“ čiji je cilj bio utjecati na cjelokupni razvoj djece jasličke dobi pomoću senzomotoričkih aktivnosti. Obzirom na veliku važnost i vrijednost senzomotoričke stimulacije, u procesu kreiranja poticajnog okruženja za djecu, odgajateljica postupno uvodi materijale i poticaje, sukladno uočennim senzomotoričkim potrebama djece u skupini.

Projekti koji su bili inicirani od strane djece i odgajatelja nadovezali su se na prethodno provedene projekte (projekt „Naša eko hrana“) ili na prethodno provedenim aktivnostima ili razgovorima s djecom nakon kojih je uočena potreba za širenjem dosadašnjih spoznaja (projekt „Baština“). Za projekt „Naša eko hrana“ može se reći da je nastavak na prethodna dva projekta („Zdrava hrana“ i „Naš vrt Zdravkić“) koji su kod djece i roditelja razvili svijest o važnosti zdrave prehrane. U cilju da promicanje zdrave prehrane podignu na višu razinu, odgajateljice u suradnji s roditeljima započinju još jedan projekt slične tematike i cilja.

Graf 2: Davanje dominantne inicijative za provođenje projekta

6.3. Analiza projekata s obzirom na prisutne i dominantne sudionike

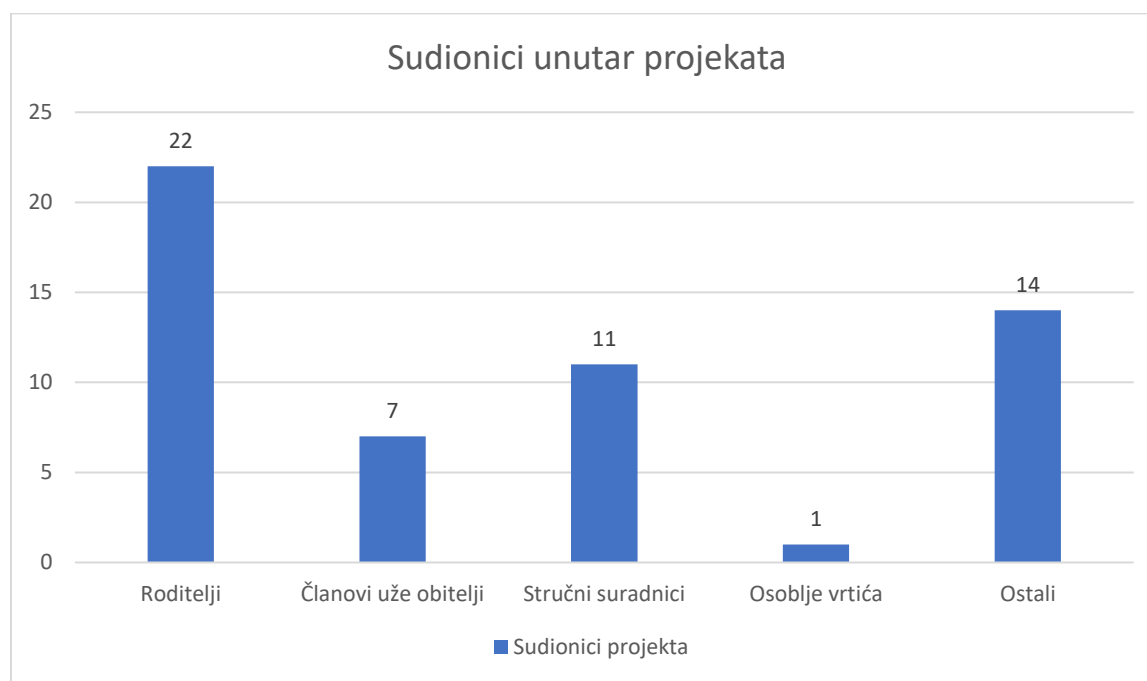
Veliku važnost u provođenju projekta imaju sudionici projekta. Oni određuju tijek i način provođenja, a raspon sudionika može biti izrazito širok. U svim analiziranim projektima kao sudionici bili su prisutni djeca i odgajateljice. Obzirom da djeca određuju tijek i smjer projekta, a odgajatelji su nužni kako bi kod djece prepoznali interese te im omogućili poticajno okruženje, dobiveni podatak ne iznenađuje. Dalje se kao sudionici još pojavljuju roditelji i članovi uže obitelji, stručni suradnici, osoblje vrtića, znanstvenici i sportaši i ostali. *Članovi uže obitelji* obuhvaćaju bake i djedove. Pod *stručne suradnike* ubrajamo psihologe, pedagoge i edukacijske rehabilitatore. U *osoblje vrtića* spadaju domar, kuharice i spremačice. Pod *ostalo* u ovoj analizi spadaju profesori, studenti, grafički djelatnici, članovi društava i udruga, djelatnici muzeja i knjižnica i slično.

Prema pojavnosti u projektima, nakon djece i odgajatelja koji su sudionici svih analiziranih projekata, slijede roditelji koji su sudjelovali u čak 22 projekta, što je čak 55%. Roditelji su jako važan dio odgojno-obrazovnog procesa i sve se više naglašava važnost uključivanja roditelja u rad vrtića, stoga je ovo vrlo dobar broj. Članovi uže obitelji sudjelovali su u sedam projekata (17,5%).

Stručni suradnici pojavljuju se u 11 projekata (27,5%). U nekim projektima kao sudionik se navodi „stručni tim“, dok je u nekima konkretizirano da se radi o, primjerice, psihologu ili pedagogu. Osoblje vrtića, konkretno domar, pojavljuje se u jednom projektu. Ostali sudionici sudjelovali su u 14 projekata (35%).

Kao dominantan sudionik u svakom projektu ističe se dijete, odnosno djeca. U nekoliko projekata zajedno s njima kao dominantan sudionik ističe se još netko, uglavnom roditelji ili odgajatelji, ali je broj takvih projekata zanemarujuće mali.

Graf 3: Sudionici projekata u odnosu na njihov ukupni broj

6.4. Analiza zastupljenosti rodne tematike u projektima

Od 40 objavljenih projekata, niti jedan projekt nije proveden s namjerom učvršćivanja ili produbljenja rodni uloga. To znači da se niti u jednom projektu djeca nisu bavila temama kao što su rodni identitet, rodni stereotipi, razlikama između dječaka i djevojčica i slično. Velik broj projekata bio je tematski povezan s kulturom, kulturnom baštinom i tradicijom mjesta u kojem se nalazi vrtić. Neki od tih projekata su „Moj Lovran“, „Baština“, „Međimurje“, „Ave, Cibeličani!“ i „Lindo“. Nekoliko projekata bilo je znanstvene tematike, kao što su projekt „Svemir“, „Ravnoteža i statika u jaslicama“, „Istraživanje zvuka“. Nekoliko projekata bavilo se zdravim

načinom života, u smislu poticanja kretanja i promicanja zdrave prehrane, kao što su projekti „Usvajanje zdravuh stilova života u vrtiću“, „Naša eko hrana“ i „Mali planinari“.

6.5. Analiza prisutnosti odgajatelja ili vanjskog suradnika muškog spola

Obzirom da se u današnje vrijeme sve više priča o defeminiziranju odgajateljske struke te o važnosti i muškog i ženskog modela za dijete, jedan od istraživanih aspekata u ovom radu bila je i prisutnost odgajatelja i vanjskih suradnika muškog spola. Nedvojbeno je da vrlo mali broj muških odgajatelja u vrtićima pridonosi stereotipnom razmišljanju i nametanju stereotipne rodne uloge ženama (odgoj).

Za potrebe ovog dijela istraživanja, pod vanjske suradnike ubrojani su vanjski suradnici muškog spola kao što su studenti, znanstvenici i sportaši. Od 40 objavljenih projekata u 10 godina, samo je u jednom prisutan muški odgajatelj, i to u projektu koji je proveden u Kanadi. Što se tiče broja projekata u kojima su sudjelovali vanjski suradnici muškog spola, on je nešto veći – pojavljuju se tako u 4 projekta. U dva projekta radi se o studentima – jedan je bio student Učiteljskog fakulteta, a drugi je bio student likovnog dizajna. U preostala dva projekta radi se o znanstvenicima i to iz Hrvatskog biospelološkog društva te iz udruge Prirodopolis.

Valja istaknuti da, iako ih ne ubrajamo pod stručne suradnike, u projektima jesu uočeni drugi sudionici muškog spola, a to su očevi i djedovi (u nekoliko projekata), domar, vodič parka (oba u jednom projektu) kao i predsjednici udruga (trombunjera iz projekta „Trombunjeri“) i voditelj sporskog društva (u projektu „Moj Lovran“).

6.6. Analiza prisutnosti rodni stereotipa u projektima

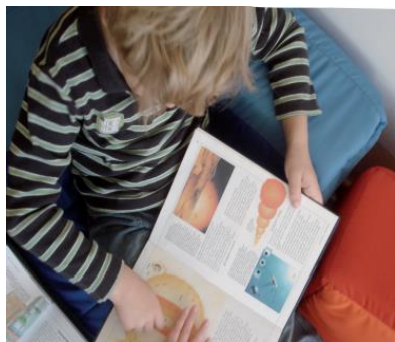
Zadnji istraživački zadatak odnosi se na srž istraživane problematike u ovom radu, a to su rodni stereotipi. Podsjetimo, prisutnost stereotipa utvrđivala se na nekoliko načina - ponašaju li se odgajatelji i vanjski suradnici stereotipno za svoju rodnu ulogu, ponašaju li se djeca stereotipno, potiče li se rodno stereotipno ponašanje kod djece, je li jednak interes od strane djece ukoliko se radi o tipično „muškoj“ temi projekta i slično. Unatoč relativno širokom rasponu kriterija za utvrđivanje prisutnosti stereotipa, za samo tri projekta može se reći da su prisutni rodni stereotipi.

Prvi od tih projekata je projekt „Svemir“ u Dječjem vrtiću Špansko. Iako u opisu projekta navedeno nije naglašeno, na fotografijama je uočeno da su prikazani uglavnom dječaci kao sudionici. Temeljem fotografija kojima je obogaćen članak, moglo bi se reći da su u projektu sudjelovali dječaci, no detaljnijom analizom opisa projekta, utvrđeno je sudjelovanje dviju djevojčica. Spomenute djevojčice bavile su se bajkama, pričama i igrokazima, a dječaci su izrađivali igre, karte i kovnice.

Slika 1: fotografije iz projekta „Svemir“

Slika 2 – fotografija iz projekta „Svemir“

Slika 3 – fotografija iz projekta „Svemir“

Idući projekt u kojem su uočeni stereotipi je projekt „Trombunjeri“ iz Dječjih vrtića Dubrovnik i Izviđač. Na interes djece pokrenut je projekt o trombunjerima u sklopu kojeg su trombuneri posjetili vrtić. Trombunjeri su povijesna vojna postrojba grada Dubrovnika, a u razgovoru s njima, jedna djevojčica upitala je postoje li ženski trombunjeri. Ono što saznaje jest da se još nijedna žena nije priključila trombunjerima. Dalje su zabilježena pitanja dječaka, a njih je zanimalo što stavljaju u puške, kada se postane trombunjer te imaju li oni svog šefa. Još dvije djevojčice postavljaju pitanja, a njih je zanimalo zašto imaju znak na kapi i čemu im služi štap.

Zadnji projekt u kojem su uočeni stereotipi zapravo je rodne stereotipe imao kao svoj uzrok. Projekt „Igra za sve“ održan je 2012. u Dječjem vrtiću Rijeka, a nastao je tako da je odgajateljica, tijekom praćenja slobodne igre djece, uočila da se s autićima igraju samo dječaci, a djevojčice se igraju lutkama. Potaknuta stereotipnim ponašanjem, odgajateljica organizira projekt s ciljem bogaćenja zajedničke igre u skupini. Tijekom projekta izgrađivali su se, tunel, podvožnjak i parkiralište. U izgradnji su, navodi odgajateljica, s jednakim žarom sudjelovale i djevojčice.

Slika 4: fotografija iz projekta „Igra za sve“

Važno je naglasiti da su ovi rezultati izneseni na temelju opisa projekata koji su objavljeni u časopisu. To znači da opisi projekata vjerojatno ne sadržavaju sve detalje o tijeku istih, odnosno da bi detaljnijim opisima rodni stereotipi možda bili uočeni i u još nekoliko projekata. Ono što je uočljivo na temelju opisa projekata jest da se odgajatelji i vanjski suradnici ne ponašaju stereotipno te da ne potiču stereotipna ponašanja kod djece, što je izuzetno pozitivan i poželjan rezultat.

7. ZAKLJUČAK

Rodni stereotipi prisutni su od najranijeg djetinjstva, pa tako i u ustanovama ranog odgoja, a djeca već u ranoj dobi razumiju i usvajaju rodne uloge. Takvi stereotipi utječu na razvoj djeteta i mogu ga sputavati kasnije u životu. U ovom radu analizirali su se projekti objavljeni u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ i to u periodu od 2009. do 2019. godine. Časopis je do 2019. objavljivan na portalu hrvatskih stručnih i znanstvenih članaka „Hrčak“. U radu se, osim prisutnosti stereotipa u projektima, analizirao i broj objavljenih projekata i broj projekata po godinama. Analizirali su se prisutni i dominantni sudionici u projektima i davanje dominantne inicijative. Također, istražilo se jesu li u projektima prisutni odgajatelji i/ili vanjski suradnici muškog spola i u kojem broju te postoje li projekti u kojima je zastupljena rodna tematika. Prisutnost stereotipa analizirala se na temelju opisanih ponašanja djece i odgajatelja.

Rezultati su pokazali da su više od polovice projekata, točnije njih 23 inicirala djeca. Projekti inicirani od strane isključivo odgajatelja bili su organizirani kako bi se proširilo postojeće znanje kod djece te kako bi se razvile vještine i znanja za koja djeca nisu samoinicijativno pokazala interes, a takvih je projekata bilo 11. U svim projektima sudjelovali su odgajatelji i djeca, a zatim prema pojavnosti slijede roditelji, članovi uže obitelji, stručni tim i razni znanstvenici, umjetnici i sportaši. Ono što je pozitivno iznenadilo je pojava roditelja u provedenim projektima, sudjelovali su u čak 22 projekta, što je više od polovice projekata.

Broj muških odgajatelja i vanjskih suradnika koji su sudjelovali u projektima gotovo je zanemariv, a od ostalih muških sudionika pojavljivali su se očevi i djedovi, domar, vodič parka i voditelji udruga i sportskih društava.

Rodni stereotipi bili su prisutni u 3 od sveukupno 40 projekata. Za dva takva projekta može se reći da su djeca pokazala stereotipna ponašanja tijekom izvođenja, a u trećem su ona bila povod za provođenje. Projekata rodne tematike nije bilo među objavljenim projektima, no to ne znači da se nisu provodili. Velik broj projekata vrtići objavljuju samo na svojim stranicama (nisu objavljeni u časopisu), a nerijetko se u vrtićima provode projekti koji nisu objavljivani nigdje. Navedeno je bilo ograničenje da se ovom analizom dođe do generaliziranog zaključka o prisutnosti rodni stereotipa u vrtićima u Republici Hrvatskoj.

Važnu ulogu u prevenciji stereotipnih ponašanja kod djece i postizanju rodne ravnopravnosti imaju upravo odgajatelji kao odgojno-obrazovni stručnjaci i kao osobe koje nerijetko s djecom provode više vremena od roditelja. Prevencija razvoja rodnih stereotipa kod djece rane i predškolske dobi izuzetno je važna jer takvi stereotipi imaju čitav niz negativnih utj-ecaja na razvoj djeteta, njegovih interesa i prirodnih talenata. U analiziranim projektima, odrasle osobe koje su sudjelovale u projektima pokazale su da su svjesne svoje uloge koju primjereno obavljaju. Samim time stvaraju otvoreno i podržavajuće okruženje za svu djecu što je izuzetno važno u prevenciji stereotipnih ponašanja kod djece.

Za zaključnu misao istaknula bih kako je rad na projektu odličan alat i oblik učenja u vrtiću te kako bi se u budućnosti mogao koristiti i za približavanje rodnih uloga u kontekstu rodne ravnopravnosti u radu s djecom. Godine studija provela sam radeći u dućanu i često na poslu slušala roditelje kako odbijaju djeci kupiti „žensku“ ili „mušku“ igračku. Kao budući odgajatelj smatram da vrlo često odrasli djeci nenamjerno nameću rodno stereotipna razmišljanja, uglavnom nesvjesni dugoročnih posljedica koje takvi stereotipi ostavljaju na djeci. Shodno tome, važno je da odgajatelji budu otvoreni za različitost i u svojim skupinama potiču igru dječaka u obiteljskim centrima i igru djevojčica s, primjerice, autićima. Vrtići bi kao institucija u kojoj djeca često provode i više vremena nego kod kuće, trebali biti mjesta rodne ravnopravnosti. Odgajajući djecu koja su orijentirana na ravnopravnost dolazimo korak bliže ravnopravnosti u širem kontekstu društva.

8. LITERATURA

1. Arbanas, G. (2016). Razvoj rodnog identiteta i seksualne orijentacije- U S. Popović (Ur.) Zaštita prava djece i mladih na seksualno zdravlje (str. 26-36). Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
2. Ban, A. (2013). Rodni stereotipi u predškolskoj igri. U Petrović, B. i Višnjić Jevtić, A. (Ur.) Play and Playing in Early Childhood, (str. 91-105). Zagreb: ALFA D.D.
3. Belamarić, J. (2009). Ružičasto i plavo: Rodno osviješten odgoj u dječjem vrtiću. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 67(58), str. 14-17. Pristupljeno 17.6.2024. <https://hrcak.srce.hr/12851>
4. Burgess, A. (2012). 'Medu jednakima: rano odrastanje spolno neopterećene djece', *Djeca u Europi*, 4(8), str. 4-5. Pristupljeno 20.7.2024. <https://hrcak.srce.hr/144758>
5. Declercq, C., i Moreau, D. (2012). 'Rađaju li se djeca kao dječaci i djevojčice - ili takvima postaju?', *Djeca u Europi*, 4(8), str. 18-19. Pristupljeno 3.7.2024. <https://hrcak.srce.hr/144795>
6. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. Pučko otvoreno učilište Korak po korak. Pristupljeno 3.8.2024. <https://hrcak.srce.hr/dvo>
7. Dujmović, A. (2020) Što su rodni stereotipi i kako utječu na stvarnu ravnopravnost žena i muškaraca?. U: Žene i mediji. Zagreb: Agencija za elektroničke medije. Pristupljeno 14.6.2024. <https://www.zeneimediji.hr/sto-su-rodni-stereotipi-i-kako-utjecu-na-stvarnu-ravnopravnostzena-i-muskaraca/>
8. Maleš, D. (1988). Obitelj i uloga spola: utjecaj roditelja na usvajanje uloge spola kod djece. Zagreb: Školske novine
9. Marović, Z. (2009). Ne smiješ plakati, ti si dječak. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 15(58), str. 18-23. Pristupljeno 14.6.2024. <https://hrcak.srce.hr/128503>
10. Matijević, M., Bilić, V., Opić, S. (2016). Pedagogija za učitelje i nastavnike. Zagreb: Školska knjiga.
11. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb: MZOS

12. Posavec, L. (2011). Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja.
13. rod. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.6.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/53130>
14. Romić, S., Rakonca, D., Jelavić, Ž., Horvat, R. (2015). Građanski odgoj i obrazovanje: Modul odgoja i obrazovanja za promicanje ravnopravnosti spolova. Agencija za odgoj i obrazovanje
15. spol. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.6.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/spol>
16. Vladić, S. (2022). Kako udruga Status M pod krinkom ‘rodne ravnopravnosti’ nameće LGBT i rodnu ideologiju djeci od 3 do 12 godina?. Pristupljeno 25.8.2024.

9. PRILOZI

Tablica 1: Analiza projekata objavljenih u časopisu „Dijete, vrtić, obitelj“ 2009.-2019.

REDNI BROJ PROJEKTA	IME PROJEKTA, MJESTO I GODINA OBJAVLJIVANJA	DOMINANTNA INICIJATIVA	SUDIONICI (PRISUTNI/DOMINANTNI)	ODGAJATELJ/VANJSKI SURADNIK OSOBA MUŠKOG SPOLA	RODNA TEMATIKA (DA/NE)	PRISUTNI STEREOTIPI
1.	Projekt „Svemir“ – DV Špansko (2010)	Djeca (daroviti dječak R.)	Dvije odgajateljice, psihologinja, djeca	NE	NE	DA
2.	Projekt o matematici – Kanada (2010)	Odgajatelj/docent Murphy	Djeca , odgajatelj	DA	NE	NE
3.	„Prozorčić u svijet dobrih priča“ – DV Viškovo (2010)	Odgajateljice	Odgajateljice, djeca	NE	NE	NE
4.	Projekt „Ča je to?“ – Rovinj (2011)	Djeca	Djeca , gospođa Olga, Mladen Kušec, student likovnog dizajna, roditelji, razni grafički djelatnici	DA	NE	NE
5.	Projekt „Baština“ – DV Palčica (2011)	Djeca i odgajateljice	Djeca , odgajateljice, roditelji	NE	NE	NE
6.	Projekt „Lindo“ – DV Dubrovnik i DV Pile (2011)	Djeca	Djeca , odgajateljice, roditelji	NE	NE	NE
7.	Projekt „Trombunjeri“ – DV Dubrovnik i DV Izviđač (2011)	Djeca	Djeca , odgajateljice, roditelji, trombunjeri	NE	NE	DA
8.	Projekt „Ledeno doba“ – DV Radost (2011)	Djeca	Djeca , odgajateljice, roditelji, članovi Hrvatskog biospeleološkog društva, kustosica muzeja	DA	NE	NE

9.	Projekt „Kola, kočija i konji“ – DV Kolibri (2011)	Djeca	Djeca , odgajateljice, pedagoginja	NE	NE	NE
10.	Projekt „Odakle dolazi tvoja obitelj?“ – DV Savica (2011)	Odgajateljica	Djeca, odgajateljica, roditelji	NE	NE	NE
11.	Program odgoja za prihvaćanje i poštivanje različitosti osobnih kultura i tradicija djece – DV Leptir (2011)	Odgajateljice	Odgajateljice, djeca , pedagoginja, roditelji, bake i djedovi	NE	NE	NE
12.	Hrvatska i australska bajka u likovnom i literalnom stvaralaštvu – DV Radost (2011)	Profesorica likovne kulture Dijana Nazor	Djeca , odgajateljice, roditelji, Dijana Nazor	NE	NE	NE
13.	U bajkovitom svijetu Ivane Brlić-Mažuranić – DV Leptir (2011)	Djeca	Odgajateljice, djeca , stručni tim vrtića, knjižničarka	NE	NE	NE
14.	Od slova do knjige – DV Latica (2011)	Djeca	Djeca , odgajateljica	NE	NE	NE
15.	Projekt „We!“ – DV Čakovec (2012)	Obrazovni stručnjaci Češke Republike	Djeca , odgajateljice, roditelji i šira obitelj	NE	NE	NE
16.	Usvajanje zdravih stilova života u vrtiću – DV Ciciban (2012)	Odgajateljica	Djeca , roditelji, odgajateljica, atletičarka Monika Delač, Maraton klub „Velika Gorica“	NE	NE	NE

17.	Igra za sve – DV Rijeka (2012)	Odgajateljica	Djeca, odgajateljica	NE	NE	DA
18.	Projekt „Lov na morskog psa“ – DV Pčelica (2012)	Djeca	Odgajateljica, djeca , pedagoginja, student Učiteljskog fakulteta u Zagrebu	DA	NE	NE
19.	Uvažavanje kulturnih različitosti obitelji – DV Pčelica (2013)	Djevojčica Dora	Djeca , odgajateljice, članovi obitelji	NE	NE	NE
20.	Projekt „Međimurje“ – DV Fijolica (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljice, članovi obitelji, uža zajednica	NE	NE	NE
21.	Projekt „Ave, Cibaličani!“ – CPO Vinkovci (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljice, pedagoginja, roditelji	NE	NE	NE
22.	Moje tijelo – senzomotorika u jaslicama – DV Radost (2013)	Odgajateljica	Odgajateljice, djeca , stručni suradnik-psiholog, rehabilitator-odgajatelj	NE	NE	NE
23.	Projekt „Šuma“ – DV Budućnost (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljice, stručni tim, roditelji, djelatnici Botaničkog vrta	NE	NE	NE
24.	Projekt „Štednja“ – DV Sjenčica (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljica, roditelji	NE	NE	NE

25.	„Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?“ – DV Neven (2013)	Udruga „Babin pas“	Djeca , odgajateljice, umjetnici, studntice RPOO iz Pule, znanstvenici iz udruge Prirodopolis	DA	NE	NE
26.	Projekt „Pustinja“ – DV Fijolica (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljica	NE	NE	NE
27.	Istraživanje zvuka – DV Tičići (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljica	NE	NE	NE
28.	Ravnoteža i statika u jaslicama – DV Radost (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljica	NE	NE	NE
29.	Projekt „Mali planinari“ – DV Maslačak (2013)	Djeca	Odgajateljice, djeca , roditelji , domar, ravnateljica, djedovi, vodič parka	NE	NE	NE
30.	Projekt „Naša eko hrana“ – DV Varaždin – Biškupec (2013)	Odgajateljica i djeca	Djeca , odgajateljica	NE	NE	NE
31.	Projekt „Špilja Šipun“ – DV Konavle (2013)	Djeca	Djeca , odgajateljica, muzejska pedagoginja, roditelji	NE	NE	NE
32.	Projekt „Moj Lovran“ – DV Opatija (2013)	Odgajateljica	Djeca , odgajateljica, roditelji i članovi uže obitelji, predsjednik udruge „Naš Lovran“, voditelj sportskog ribolovnog društva	NE	NE	NE

33.	Projekt „Od drveta do papira – od papira do drveta“ – DV Vladimira Nazora (2014)	Djeca	Odgajateljica, djeca , roditelji	NE	NE	NE
34.	Projekt „Konavoska nošnja – blago našeg kraja“ – DV Konavle (2014)	Odgajateljica	Slikarica Antonija Rusković, djeca , odgajateljice, članovi uže obitelji, gosp. Vlaho Baule	NE	NE	NE
35.	Projekt „Sir naš svagdašnji“ – DV Carić (2014)	Djeca	Odgajateljica, djeca , roditelji	NE	NE	NE
36.	Projekt „Say hello to the world“ DV Malešnica (2015)	Odgajateljice	Djeca , roditelji, odgajateljice	NE	NE	NE
37.	Projekt „THINK.EU“ – DV Pula, DV Monte Zaro (2015)	Odgajateljice	Djeca , odgajateljice	NE	NE	NE
38.	Projekt senzorne integracije – DV Sopot (2015)	Djeca	Djeca , odgajateljica, edukacijski rehabilitator	NE	NE	NE
39.	Projekt „Priče iz života sokola“ – DV Konavle (2015)	Djeca	Djeca , odgajateljice	NE	NE	NE
40.	Projekt „Od sjemenke do suncokreta“ – DV Maslačak (2015)	Djeca	Djeca , odgajateljice, stručni tim.	NE	NE	NE